

Súčasná Slovenská národná strana ako najstarší stranícky subjekt na Slovensku?

Katarína Puskášová

Abstract

The presented thesis - The current Slovak national Party as the oldest party operator in Slovakia? - is examining the question of whether the named party actually belongs to the oldest political parties in Slovakia. In this paper, I am trying to answering the question whether the historical SNS and the current SNS are having, except for name, also other common features. Object of this research is analysis of Slovak national party with respect of the historical background of emergence of both parties. The issue is based on the hypothesis, that the continuity of historical SNS and modern SNS is questionable in several aspects. To answer this questions I will compare the priorities of both parties, I will determine the profile of voters of these parties and compare the profane composition of this two electorates. The main method of the work is diachron comparative method and analysis. The paper consists of two main parts: descriptive and analytical.

Key words: accomplishment, amount, commune, city, contingent, elective, history, nation, nationality, political party, profane, representative, Slovak national party, voter.

Úvod

Spektrum politických strán pôsobiacich na území Slovensku sa začína datovať do obdobia druhej polovice 19. Storočia po vzniku oficiálne prvého slovenského politického subjektu s názvom Slovenská národná strana. Tento subjekt sa považuje za prvú oficiálnu slovenskú politickú stranu so vznikom na území dnešného Slovenska. V chronologickom poradí následne vznikali a zanikali rôzne politické subjekty. Z historického hľadiska je možné vývoj a pôsobenie politických strán na Slovensku zamieriť na tri veľmi dôležité roky. Prvé obdobie je datované do roku 1938, kedy bol zlúčením politických strán vytvorený politický subjekt – HSĽS – strana národnej jednoty. Všetky politické strany okrem tohto subjektu nemohli po tomto roku legálne vykonávať svoju politickú činnosť. Ďalším veľmi dôležitým rokom je možné považovať rok 1946, kedy parlamentné voľby vyhrala Komunistická strana

Československa (voľby síce vyhrala Demokratická strana, ale z československého pohľadu išlo o KSČ). Po tomto roku nastal znovu obdobný stav v politike ako v roku 1938, kedy politické strany nemali žiadnu možnosť presadenia sa a prakticky nastal diktát jednej strany, ako v rokoch 1938 – 1945. V novodobej histórii Slovenska je dôležitý rok 1989. Po systémovej zmene v roku 1989 nastalo na Slovensku obdobie demokratizácie umožňujúce občanom slobodne využívať právo na združovanie a vytvárať nové politické strany.

Predmetom výskumu v nasledujúcom texte je analýza Slovenskej národnej strany (SNS). Súčasní čelní predstavitelia strany s obľubou deklarujú, že súčasná SNS je priamou nasledovníčkou historickej SNS, ktorá končila svoju činnosť v roku 1938 po zlúčení sa s HSLS. Text je založený na hypotéze, že kontinuita historickej SNS a modernej SNS je sporná v niekoľkých ohľadoch. Obe strany síce deklarovali, resp. deklarujú záujem hájiť záujmy Slovákov, ale tento bod je len jeden z mála, ktoré oba subjekty spájajú. Odlišná je orientácia na voliča. Kým historická SNS v prvej polovici 20. storočia bola považovaná za stranu evanjelikov, moderná SNS sa s touto konfesionalne vyhranenou skupinou voličského lektorátu nespája. Rovnako je sporná aj regionálna nadväznosť medzi voličmi historickej a modernej SNS. Spojenie medzi oboma subjektmi neexistuje ani v personálnej rovine, absentujú aj pokusy o vytvorenie ilegálnej SNS resp. SNS v emigrácii počas obdobia trvania oboch nedemokratických režimov (1939-1945, 1948-1989). V tejto súvislosti tak vzniká otázka, či identické pomenovanie oboch subjektov je dostatočným faktorom na potvrdenie, že ide o ten istý resp. najstarší subjekt na Slovensku.

Štruktúra článku pozostáva z dvoch častí. V prvej deskriptívnej časti je diachrónnou metódou analyzované historické pôsobenie SNS v období od jej vzniku v roku 1871 až po jej zánik v roku 1938. Popísané je rovnako novodobé pôsobenie SNS po roku 1990, jej volebná úspešnosť, vládne koalície, v ktorých pôsobila. V tejto časti je porovnaný volebný program historickej SNS z roku 1881 a 1901 s volebným programom novodobej SNS po roku 1990. Otázne je, či pri porovnaní týchto programov je možné nájsť spoločné prvky a potvrdiť tak programovú kontinuitu tejto politickej strany. V druhej analytickej časti, na základe volebných výsledkov na Slovensku z roku 1925, kedy SNS kandidovala do volieb samostatne sú určené mestá, kde získala najviac voličských hlasov. Pomocou štatistických údajov z roku 1930, kedy bolo uskutočnené sčítanie obyvateľstva, bude predstavený profil voliča (národnostný a konfesný) SNS. Zhodná metóda je použitá na získanie profilu voliča Slovenskej národnej strany po roku 1990. Na vytvorenie tohto profilu slúžia ako primárny

zdroj informácie z volebných výsledkov z rokov 1990, 1992, 1994 a zo štatistických údajov z roku 2001. Porovnaním volebných výsledkov je sledovaná kontinuita voličského správania, zameraný bude fakt, či v mestách, kde voliči podporili SNS vo voľbách v roku 1925, tiež podporili SNS vo voľbách po roku 1990, čím by bolo možné jednoznačne dokázať historickú kontinuitu a nadväznosť oboch strán, historickej aj novodobej. V texte na základe výsledkov z porovnaní v jednotlivých častiach potvrdím, alebo vyvrátim v súčasnosti často prezentovanú tézu o historickej kontinuite novodobej SNS.

Výskum kontinuity slovenských politických strán s historickými subjektmi je značne poddimenzovaný. Existujú určité výstupy o porovnávaní voličského elektorátu niektorých súčasných vybraných subjektov a historických politických strán. Jeden z nich predstavuje štúdiá slovenského sociológa Vladimíra Krivého, ktorý voličský elektorát HZDS, SNS a KDĽ spája s podporou Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany, nie však Slovenskej národnej strany.¹ Vedecká analýza o kontinuite oboch skúmaných subjektov zatiaľ nebola predstavená ani samotnými reprezentantmi SNS.

HISTORICKÁ SLOVENSKÁ NÁRODNÁ STRANA

Slovenská národná strana sa formovala od začiatku šesťdesiatych rokov 19. storočia na základe politického programu Memoranda národa slovenského, ktoré prijalo Slovenské národné zhromaždenie 6.-7. júna 1861 v Martine. Strana vznikla ako reakcia na silnejúci asimilačný tlak uhorskej vlády.² Za oficiálny dátum vzniku sa považuje 6. jún 1871. Účinkovala nepretržite do rozpadu Rakúsko – Uhorska a po vzniku ČSR pokračovala v pôsobení v nových štátoprávnych a politických pomeroch. Memorandum národa slovenského z roku 1861 sa stalo všeobecným programom SNS. Vyjadrovalo princípy národnej svojbytnosti – uznanie tejto svojbytnosti na území, ktoré Slováci obývajú a ohraničiť ho pod názvom Hornouhorské slovenské Okolie, zásady politického, národnokultúrneho a čiastočne aj hospodárskeho programu slovenskej buržoázie a inteligencie, ktorá bola vedúcou politickou zložkou národnej spoločnosti.

Memorandum vo svojich hlavných bodoch zakotvilo požiadavky:

- ústavnými zákonmi uznať a zabezpečiť svojbytnosť slovenského národa

¹ Pozri Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá, s. 150.

² Pozri Štefančík, R. (2008): *Christlich-demokratische Parteien in der Slowakei*. Trnava: UCM, s. 36.

- uznať túto svojbytnosť na území, ktoré Slováci obývajú
- ohraničiť toto územie pod názvom Hornouhorské slovenské Okolie³

Hlavným predstaviteľom memorandového obdobia sa stala Stará škola slovenská – (memorandisti) tento názov dostalo politické zoskupenie v slovenskom národnom hnutí, ktoré sformulovalo memorandový program a osvojilo si ho ako politickú líniu svojho pôsobenia. Neskôr zo Starej školy slovenskej vzišla Slovenská národná strana. Vo voľbách do uhorského snemu, ktoré sa konali v marci 1861, kedy ešte nebol vypracovaný národnopolitický program, sa Slováci nepresadili.

Po rakúsko-maďarskom vyrovnaní sa maďarským vládnucim triedam otvorili možnosti realizovať svoje triedne a nacionálne záujmy. Vedúcou myšlienkou národnostnej politiky uhorského štátu bola cieľavedomá a plánovaná asimilácia príslušníkov nemadžarských národov s maďarským národom. V roku 1868 vyšiel národnostný zákon, ktorý neuznával nemadžarské národy ako štátoprávne subjekty, nepriznával im nijaké kolektívne práva, proklamoval len občiansku rovnoprávnosť jednotlivcov, ktorí sa hlásili k jednotlivým národnostiam a dával im určité jazykové práva v administratívnej, kultúrnej a školskej oblasti. Pre Starú školu bola „konceptia jednotného uhorského (maďarského) politického národa“⁴, z ktorej zákon vychádzal neprijateľná, pretože popierala národnú svojbytnosť Slovákov. Vystúpením Novej školy slovenskej v roku 1868 prišlo v slovenskom národnom hnutí k rozkolu a diferenciacii na dve politické zoskupenia (Stará škola slovenská, Nová škola slovenská), medzi ktorými až do zániku Novej školy slovenskej v roku 1875 prebiehali ostré diskusie a kritiky o orientácii slovenskej politiky a postavenia Slovákov v Uhorsku.

Pôsobenie Slovenskej národnej strany sa opieralo o ideológiu národného hnutia, v politickej sfére vyjadrovala základné smerovanie snáh slovenskej buržoázie o uskutočnenie úloh národnej emancipácie v podmienkach neplnoprávneho národa v Rakúsko - uhorskej monarchii. Politická orientácia SNS teda bola konkrétnym vyjadrením aplikácie tejto ideológie v praxi. Jadrom ideológie národného hnutia bola snaha o uznanie národnej svojbytnosti a národných práv. V ponímaní hlavných predstaviteľov národného hnutia národný organizmus spolupostavili ľudové vrstvy, ale v podriadenom postavení voči buržoázii a inteligencii.

³ Memorandum národa slovenského. In: Kolektív autorov (1998): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava: Národné literárne centrum – Dom Slovenskej kultúry, s. 336-343.

⁴ Lipták, L. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989.* Bratislava: Archa, s. 37.

V uhorských štátnomocenských pomeroch a politickom systéme bola SNS opozičnou a neparlamentnou stranou. Toto postavenie môžeme charakterizovať ako buržoázu národnú opozíciu, ktorá sa usilovala o riešenie národného postavenia Slovákov a o ďalšie reformy politického a verejného života zákonnými prostriedkami a formami na základe ústupkov maďarských vládnucich tried a cestou možností určitých dohôd medzi vládou a predstaviteľmi slovenského národného hnutia pri rešpektovaní memorandového programu. Hlavným strategickým cieľom bolo uplatnenie programu Memoranda v celej šírke.⁵ Konceptia Memoranda mala preto platnosť oficiálnej národnopolitickej doktríny.

Stagnácia v SNS v dôsledku nastúpenia otvoreného šovinistického kurzu vládnej národnostnej politiky sa odrazila aj na neúčasti strany vo voľbách v roku 1878, keď po prvýkrát slovenská politická reprezentácia využila pasivitu vo voľbách ako protest proti mocenskej politike maďarských vládných politických síl voči Slovákom. Bolo to po prvýkrát, kedy po obnovení ústavného života v Uhorsku Októbrovým diplomom z roku 1860, predstavitelia slovenského národného hnutia využili pasivitu ako formu politického zápasu. Vyhlásenie pasivity sa týkalo len uvedených volieb, ale strana sa tým zbavila aj možnosti pôsobenia na národne uvedomelé vrstvy a využitia predvolebného agitačného procesu na rozširovanie politickej a verejnej činnosti. SNS nedokázala volebnú prípravu rozvinúť tak, aby sa presadila aspoň v niektorých volebných okresoch a dokumentovala tak rozsah slovenského politického pohybu.

Slovenská politika bola prostredníctvom svojich predstaviteľov úzko spojená s evanjelickou cirkvou. Dá sa konštatovať, že príslušníkmi a laickými funkcionármi evanjelickej cirkvi boli všetci významní predstavitelia Slovenskej národnej strany a na jej pôde vyvíjali nezanedbateľnú činnosť. Pôsobili, aby autonómia evanjelickej cirkvi slúžila národnouvedomovacím účelom, hlavne uplatňovaním slovenského jazyka ako vyučovacieho jazyka na cirkevných ľudových školách a v cirkevnom živote. Práve Štefan Marko Daxner v poslednom období svojho života apeloval na využitie náboženského cítenia ľudu k vzbudeniu záujmu ľudu o spoločenské otázky, na cirkevnom poli videl veľkú príležitosť zaujať masu ľudí. SNS sa v katolíckom prostredí často považovala za čisto evanjelickú stranu, napriek tomu, že nešlo o politickú stranu, ktorá svoj program a ideológiu zakladá čisto na konfesionalnej príslušnosti, ale zdôrazňovala celonárodný charakter. Myslím, že práve konfesionalna diferencovanosť vplývala nepriaznivo na rozširovanie základne SNS.

⁵ Podrimavský, M. (1983): *Slovenská národná strana v druhej polovici XIX. storočia*. Bratislava: Veda Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, s. 9.

Na prelome 19. a 20. storočia sa výraznejšie prejavovali prúdy, resp. krídla Slovenskej národnej strany, ktoré sa usilovali vytvoriť vlastné, ucelenejšie ideovo – politické platformy. Proces tejto diferenciacie je sprevádzaný kritikou martinského vedenia a takisto snahou o prevedenie aktívneho pôsobenia strany do volebného zápasu o poslanecké mandáty. V tejto dobe sa SNS dištancovala od spolupráce s KLS, pretože jej orientácia viditeľne opúšťala proklamovaný záujem na korektných vzťahoch s nemaďarskými národmi a otvorene prechádzala na šovinistické pozície ostatných maďarských strán v národných otázkach.

Aktivizácia slovenského katolíckeho hnutia sa prejavila ako zoskupenie okolo ľudových novín, ktoré redigovali Anton Bielek a Andrej Hlinka. Ľudové noviny vychádzali v rokoch 1897-1903. Toto zoskupenie sa usilovalo o konštituovanie samostatnej slovenskej katolíckej politiky, vyhýbalo sa však priamej kritike vedenia Slovenskej národnej strany. Postupné presadzovanie katolíckeho prúdu v strane nachádzalo podporu v okruhu Katolíckych novín. Znakom vzrastania politického diania mimo Martina bola iniciatíva Karola Salvu, ktorý v Ružomberku vydával Slovenské listy. Požadoval v nich účinný program a organizáciu politickej činnosti za účelom aktivizácie ľudových vrstiev v zápase za národné práva, okrem toho Slovenské listy znova aktualizovali otázku československej spolupráce.

Postavenie opozície voči vedeniu SNS nadobudlo zoskupenie okolo časopisu Hlas – hlasisti v roku 1898. Hlasisti boli príslušníci mladej inteligencie, ktorá študovala v Prahe, Viedni a Budapešti (Vavro Šrobár, Pavol Blaho, M. R. Štefánik). Hlasisti popreli platnosť memorandového programu, odmietli dovtedajšiu oficiálnu líniu pasívnej taktiky a ideovú politickú orientáciu na Rusko ako na činiteľa, ktorý v prípade mocenskej konflagrácie bude garantom národného oslobodenia.⁶ Hlasisti považovali myšlienku československej spolupráce ako potrebnú alternatívu oficiálnej línie strany.

Volebným programom pod názvom „Manifest SNS“ vystúpila strana vo voľbách v roku 1906. Program potvrdil požiadavky z roku 1901, zdôrazňujúc pritom princíp národnej, kultúrnej a politickej rovnoprávnosti v Uhorsku. Prípravy na voľby a agitácie prebiehali na základe dohody spoločne s katolíckym krídlom strany, ktoré vo voľbách vystupovalo pod názvom Slovenská ľudová strana. Z kandidátov za SNS boli zvolení Metod Matej Bella a Milan Hodža, do snemu sa dostalo sedem slovenských poslancov, čo bol najväčší úspech Slovákov v poslaneckých voľbách za existencie Uhorska. Zvolení poslanci sa začlenili do Snemovej národnostnej strany, kde spolupracovali so srbskými a rumunskými poslancami.

⁶ Lipták, L. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, s. 42.

Hodža spolu s M. M. Bellom organizovali politické zhromaždenie zástupcov slovenského roľníctva v Budapešti v roku 1908, kde sa usilovali posilniť myšlienky agrarizmu – agrárne krídlo SNS.

Liberálne orientované zoskupenie okolo časopisu Prúdy vstúpilo do politického diania v roku 1909. Hlavnými predstaviteľmi prúdistov boli Martin Rázus, Ivan Markovič, Ján Medvecký, základnou programovou aj politickou orientáciou nadviazali na snahy hlasistov. Kritizovali nízku akcieschopnosť a organizovanosť vedenia SNS. Boli blízky agrárnemu hnutiu aj podporovaním hospodárskej a podnikateľskej činnosti roľníctva.⁷ Časť prúdistov podporovala koncepciu československej národnej jednoty.

Na voľby v roku 1910 sa SNS pripravovala so značnými komplikáciami. Volebné prípravy riadil Volebný odbor, politickou smernicou bol volebný štatút, programové požiadavky oproti roku 1906 sa nezmenili. Hlavným bodom kampane bola myšlienka všeobecného volebného práva. Vedenie strany poverilo Hodžu, aby rokoval s vládou o dohode. Z poverenia strany Hodža pred voľbami uzavrel dohodu s vládou, za protihodnotu piatich poslaneckých mandátov, prísľub reformy volebného práva a zmiernenie perzekúcie národností sa strana zriekla volebných agitácií. Tento postup sa však neosvedčil. Vedenie SNS napriek sklamaniam pristúpilo k organizácii akcie, ktorá mala vláde predostrieť slovenské požiadavky. Delegácia Slovenskej národnej strany na čele s Pavlom Mudroňom odovzdala 28. júna 1911 memorandum so slovenskými požiadavkami. Memorandum žiadalo, aby sa slovenčina zaviedla ako vyučovací jazyk na školách, aby sa založili stredné školy. Vláda na memorandum neodpovedala. Pomery v strane po voľbách 1910 poznačili problémy, ktoré súviseli so snahou katolíckeho krídla strany o zvýšenie politickej váhy. Snahy o vytvorenie samostatnej politickej strany katolíckeho krídla vyvrcholili založením politickej strany s názvom Slovenská ľudová strana 29. júla 1913 v Žiline.

V máji 1914 sa v Budapešti poradila, ktorá rokovala o vytvorení nadstraníckeho celonárodného politického a reprezentatívneho orgánu – Slovenskej národnej rady. Mali ju tvoriť zástupcovia všetkých slovenských politických strán, riešila by otázky celonárodného významu a oficiálne zastupovala Slovákov voči iným národom. Pre vypuknutie prvej svetovej vojny sa tento plán neuskutočnil.⁸ Posledným krokom SNS pred vojnou bolo vyhlásenie o zastavení činnosti 5. 8. 1914.

⁷ Lipták, Ľ. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, s. 44.

⁸ Tamtiež, s. 46-47.

Slovenská národná strana sa do moderných slovenských dejín zapísala zvolaním Deklaračného zhromaždenia, ktoré sa konalo v Martine dňa 30. októbra 1918, ustanovila sa Slovenská národná rada, ktorá sa rozišla s Uhorskom a hlásila sa k spoločnému štátu s českým národom. Prvý zjazd sa konal 28. 3. 1918, kvôli stannému právu sa však nekonal. SNS prijala rámcový program, nedostatočne zdôrazňujúci národný princíp, fungovať začala 6.8. 1919. Hlavným politickým cieľom SNS bolo budovanie autonómie Slovenska, samosprávy obcí a žúp.

Strana sa pred voľbami do národného zhromaždenia roku 1920 spojila s NRSR pod názvom Slovenská národná roľnícka strana (SNRS), v tom istom roku sa kvôli nezhodám opäť osamostatnila. Predsedom sa stal Emil Stodola, ktorý zameriaval SNS na postupné vymáhanie legislatívnej autonómie pre Slovensko. Autonomistický program uverejnil v elaboráte „O samospráve Slovenska“ a v Memorande SNS odovzdanom E. Benešovi. Nie všetci členovia SNS však mali na štátoprávne otázky rovnaký názor. V SNS sa presadilo nacionalistické krídlo na čele s A. Mihálom, kritériom príslušnosti bolo uznanie samobytnosti slovenského národa a programu legislatívnej autonómie na základe Pittsburskej dohody – programové vyhlásenie z 5. novembra 1922. Emil Stodola z funkcie predsedu abdikoval, za predsedu SNS bol v máji 1925 zvolený Juraj Janoška ml.

V roku 1923 sa v strane začína aktívne angažovať básnik Martin Rázus, ktorý zameriaval program strany aj na hospodárske a sociálne problémy Slovenska, na potrebu uznania teritoriálnej, politickej a národnej subjektivity. Na základe jeho dôrazného pôsobenia v strane a v tlači a po voľbách 1929 aj na pôde poslaneckej snemovne na seba SNS sústredila v politickom dianí značnú pozornosť. Martin Rázus bol teda najvýznamnejšou vyprofilovanou osobnosťou, ktorý orientoval Slovenskú národnú stranu sociálne a bol jej jediným zvoleným zástupcom v Národnom zhromaždení.

V roku 1932 sa SNS spojila s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou a pozície v strede prešla na radikálne pravicové pozície. Vo Zvolenskom manifeste z októbra 1932 sa dáva dôraz na jednotný radikálny postup autonomistických síl na Slovensku v spolupráci s HSĽS. Po zasadnutí volebného výboru v apríli roku 1936 sa SNS vracia naspäť do politického streda. Na zjazde 14.8. 1938 prijala Slovenská národná strana radikálnejšiu líniu zdôrazňujúcu i nacionalizáciu slovenského hospodárstva.

Slovenská národná strana po vyhlásení autonómie na jeseň 1938 si chcela zachovať svoju politickú samostatnosť. Strana odmietala konfesijný a triedny princíp delenia

spoločnosti⁹, svoje poslanie videla hlavne v obrane slovenských záujmov a riešenia problémov Slovenska. Prijatie autonómie privítala aj SNS, čo sa prejavilo na stránkach Národných novín. Noviny poukazovali na prečiny českej vlády voči Slovákom a od zmeny štátoprávneho usporiadania očakávali, že sa tieto javy už nebudú znova opakovať. Hlinkova slovenská ľudová strana sa považovala za jedinú oprávnenú politickú stranu, ktorá môže rozhodovať v nových politických pomeroch, zároveň vyslovila ideu budovania nového Slovenska na kresťanských a národných zásadách. Naznačila, že z procesu prestavby Slovenska budú vylúčení nepriatelia, predovšetkým Židia a Česi. SNS spočiatku predpokladala, že ako strana, ktorej program od začiatku jej vzniku obsahoval požiadavku autonómie, sa bude podieľať na moci spolu s HSLS. V nasledujúcom krátkom období sa ale ukázalo, že HSLS sa o moc nemieni deliť s nikým. Slovenská národná strana v štátoprávnej otázke presadzovala zásadu, že budúcnosť Slovenska bude zabezpečená len vo federalizovanej Československej republike.

22. 11. 1938 – vyhlásenie autonómie Slovenska, SNS si snaží zachovať svoju politickú samostatnosť. Výnosom ministerstva vnútra z 25. novembra bola zastavená činnosť strany, materiály zhabané sekretariát zavretý¹⁰. SNS nakoniec 15. 12. 1938 vstúpila pod nátlakom do Strany slovenskej národnej jednoty. V tomto období určovala vnútropolitický vývoj na Slovensku výlučne HSLS, začala sa etapa budovania „nového Slovenska“, ktorá bola typická svojim nedemokratickým, autoritatívnym charakterom. Tento prístup sa dotkol tak politického, ako aj spoločensko-kultúrneho života Slovenska. Po tomto období v dôsledku II. svetovej vojny a násilného uchopenia moci komunistami v roku 1948 nastalo obdobie nedemokratického režimu, ktorý okrem iného obmedzil stranícku súťaž a tým aj prirodzené formovanie politických strán.

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ STRANA Z ROKU 1990

V krajinách bývalého komunistického bloku, v ktorých v minulosti existovala po určitú dobu demokracia, prišlo po jej obnovení k pokusu o prijatie prvku medzivojnového demokratického režimu a o obnovovanie bývalých politických strán. Podľa Jakuba Šeda mohli politické strany nadviazať na tradíciu historických strán niekoľkými spôsobmi: obnovenie strany exilovými predstaviteľmi, vytvorením novej strany s rovnakým názvom ako

⁹ Lipták, E. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, s. 108.

¹⁰ Lipták, E. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, s. 108.

strana historická, alebo prihlásením sa k tradícii danej historickej strany.¹¹ K prvému spôsobu obnovenia činnosti strany by mohla byť priradená aj možnosť exilovej existencie strany bez prerušenia svojej činnosti.

V prípade Československa sa v období po roku 1989 vyprofilovali politické subjekty s rôznym spôsobom svojho vzniku. Väčšina strán vznikla na zelenej lúke bez ambície ideovo alebo prihlásením sa k voličskému elektorátu nadviazať na niektorý z historických subjektov. Podstatným subjektom vzniknutým bez historických koreňov bola Verejnosc' proti násiliu (VPN). V čase do prvých parlamentných volieb 6.-7. júna 1990 vznikla aj súčasná Slovenská národná strana. Popri Demokratickej strane a sociálnych demokratov práve SNS nadviazal na tradície historickej Rázusovskej SNS spred obdobia roku 1938. Strana sa teda na prvý pohľad môže zaradiť do kategórie obnovených historických formácií. Na základe tohto sa prejavovala snaha čerpať legitimitu a tým aj politický potenciál z prihlásenia sa ku kontinuite s niektorou z historických politických strán. SNS pred rokom 1918 predstavovala elitnú (honoračnú) stranu, fungujúcu ako celonárodná formácia.¹² Lenže na rozdiel od Demokratickej strany sa v prípade SNS neprejavila žiadna personálna kontinuita z predautoritárskeho obdobia. Dlhé obdobie od zániku strany po obnovenie demokratických podmienok však v porovnaní s DS túto stranu značne znevýhodňuje.

V Slovenskej národnej strane pôsobilo v ponovembrovom období viacero skupín, z ktorých jedna sa odvolávala predovšetkým na tradície katolíckej HSLS, druhá chcela nadviazať na tradície vojnovkej Slovenskej republiky a tretia sa snažila o obnovenie ideí z obdobia medzi svetovými vojnami. V prípade SNS išlo naozaj iba o čiastočné ozveny tradície Slovenskej národnej strany, ktorá pôsobila na začiatku storočia¹³.

Slovenská národná strana bola zaregistrovaná na Ministerstve vnútra 7. marca 1990 a v tom istom roku sa zúčastnila prvých demokratických parlamentných volieb. Predsedom strany sa stal Vít'azoslav Móric. Po voľbách 1990 sa nacionalistická SNS ocitla v opozícii. Krátko po voľbách prišlo v strane k rozkolu, keď si ultranacionalista Stanislav Pánis, ktorého ambície stať sa predsedom strany ostali neuspokojené, založil vlastnú, ale politicky

¹¹ Šedo, J. (2000): *Kontinuita a diskontinuita ve vývoji stranicko-politického systému Lotyšska*. In: *Středoevropské politické studie*, 2/II/leto 2000. On: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=117> (12.6. 2009).

¹² Kopeček, E. (2006): *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 163.

¹³ Greguš, P.; Košta, J. (1996): *Politické strany na Slovensku a ich programy v rokoch 1990-1994*. Bratislava: Inštitút liberálnych štúdií, s. 9.

bezvýznamnú stranu Slovenskej národnej jednoty. Vnútorne rozkoly v strane sa neskôr opakovali.

Parlamentné voľby v roku 1992 vytvorili novú politickú situáciu. Vo voľbách 1992 SNS získala 7,93 percent hlasov, čo bola významná strata oproti voľbám 1990, kedy strana získala 13,94 percent hlasov, získala 15 mandátov a vytvorila koalíciu s Hnutím za demokratické Slovensko (HZDS). Druhá polovica roku 1992 bola poznačená komplikovanou situáciou súvisiacou so zánikom federácie a kladením základov samostatného Slovenska. Poslanci Slovenskej národnej rady v júli 1992 schválili *Deklaráciu národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej Republiky*, čím dospeli k politickému rozhodnutiu o termíne zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky od 1. januára 1993. HZDS disponovalo po voľbách 1992 dominantným postavením v stranícko-politickom systéme, tomuto postaveniu nahrávala aj priaznivá spoločensko-politická atmosféra spôsobená vznikom samostatného štátu. Situácia sa začala meniť, keď SNS na čele s predsedom strany Ľudovítom Černákom, ktorý v Mečiarovej vláde zasadal bez toho, aby bola jeho strana formálne súčasťou vládnej koalície, požadovala rozšírenie svojho zastúpenia vo vláde a uzatvorenie riadnej koalíčnej zmluvy. HZDS túto situáciu riešilo prechodne vytvorením koalíčnej vlády s SNS v novembri 1993. Táto vláda mala krátke trvanie, v januári 1994 došlo k novému ostrému rozkolu vo vnútri HZDS a rovnako aj SNS. Predčasné parlamentné voľby z roku 1994 v podstate potvrdili predchádzajúce rozloženie síl. SNS vo voľbách získalo 5,4 percent a vytvorilo koalíciu s víťazným HZDS a Združením robotníkov Slovenska (ZRS). Obdobie medzi rokmi 1994-1998 je príznačné hlavne radom excesov porušujúcich ústavu a platné právne predpisy zo strany vládnej koalície, ktorú tvorilo HZDS spolu s SNS.

Parlamentné voľby na jeseň v roku 1998 znamenali obrat vo vývoji Slovenskej republiky. Strana so ziskom 9,07 percent sa ocitla v opozícii. Parlamentné voľby na Slovensku dostali meno prelomové.¹⁴ Priniesli víťazstvo demokratických síl a nádej na integráciu Slovenska do Európskej únie a Severoatlantickej aliancie. HZDS síce vo voľbách získala 27 percent hlasov, na zostavenie vlády to však nebolo postačujúce. Vládu v tej dobe zostavila Slovenská demokratická koalícia so Stranou občianskeho porozumenia a Stranou maďarskej koalície. V opozičnom období sa po rozkole vo vedení strany SNS sa roztrieštila na dva samostatné politické subjekty, neskôr dokonca na štyri.

¹⁴ Szomolányi, S. (1999): *Tranzičná cesta Slovenska a voľby 1998*. In: Bútorá, M.; Mesežnikov, G.; Bútorová, Z.: *Slovenské voľby '98: Kto? Prečo? Ako?* Bratislava: IVO, s. 14.

Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2002 viedli k vytvoreniu v poradí druhej vlády Mikuláša Dzurindu. Ani jeden subjekt z pôvodne z roztrieštenej SNS sa do parlamentu nedostal. Tento dôsledok sa prejavil vo väčšej ochote pôvodne znepriatelených strán na zlúčení strany. V parlamentných voľbách v roku 2006 získala potrebný počet voličských hlasov na vstup do parlamentu a spoločne s víťazom volieb SMER-SD zostavili vládnu koalíciu. SNS sa po štyroch rokoch s podielom hlasov 11,73 percent vrátila do parlamentu. Po vstupe do parlamentu po tomto roku sa SNS začala aktívne spolupodieľať na formovaní a vláde Slovenskej republiky. Strana v roku 2007 podporila Lisabonskú zmluvu, vyslovila sa proti vstupu Turecka do EÚ, významná bola aj diskusia a vyslovenie nesúhlasu s výstavbou protiraketových základní USA. Z pohľadu strany sa dôležitou témou stalo presadenie Zákona o zásluhách Andreja Hlinku. Návrh zákona bol parlamentu predložený niekoľko dní pred 100 výročím tragédie v Černovej. Zákon neprešiel. Z pohľadu tejto práce je zaujímavé, že návrh zákona vyšiel z dielne SNS. Práve Hlinkova slovenská ľudová strana po vyhlásení autonómie v roku 1938 presadzujúca totalitarizáciu politického systému na Slovensku bola zodpovedná za zastavenie činnosti SNS a pod nátlakom ju prinútila do zjednotenia do vládnej Strany slovenskej národnej jednoty.

Tabuľka 1: Prehľad volebných výsledkov SNS v parlamentných voľbách 1990 – 2006:

<i>Rok</i>	<i>Počet mandátov</i>	<i>Podiel hlasov</i>	<i>Počet platných hlasov</i>
1990	22	13,94%	470.984
1992	15	7,93%	244.527
1994	9	5,40%	155.359
1998	14	9,07%	304.839
2002	0	3,32%	95.633
2006	20	11,73%	270.230

Tabuľka č. 1, zdroj: Štatistický úrad SR

POROVNANIE VOLEBNÝCH PROGRAMOV STAREJ A NOVEJ SNS Z ROKOV 1881, 1901 S ROKMI 1992-1994 A 2006

Voľby do uhorského snemu v roku 1881 boli poslednými voľbami, na ktorých sa Slovenská národná strana zúčastnila pred vyhlásením volebnej pasivity. Dokument volebného programu

mal názov *Program Slovenskej národnej strany ohľadne snemových volieb, Turčiansky Svätý Martin 28. apríla 1881*.¹⁵ O účasti strany vo voľbách 1881 sa rozhodovalo so zreteľom na potrebu aktívnym spôsobom zaujať postoj k vnútropolitickým a národnostným pomerom v štáte.

Volebný program mal celkom deväť bodov. Hneď v prvom bode strana deklaruje základné stanovisko a tým je Memorandum slovenského národa, ktoré ostáva prioritou. V druhom bode programu požadujú zaviesť národnostný zákon z roku 1869 do praxe. Národnostný zákon nezaručoval, ale pripúšťal možnosť za určitých podmienok využívať ustanovenia o jazykových, kultúrnych a školských právach občanom ako jednotlivcom, pričom reálne priznanie týchto práv záviselo od rozhodnutí príslušných správnych orgánov. Tento zákon sa však v praxi neuplatňoval a práve preto sa objavuje vo volebnom programe SNS. V treťom bode sa strana vyslovuje, že z dôvodu prenasledovania Slovákov snemovými politickými stranami nebude SNS spolupracovať so žiadnou snemovou politickou stranou. Štvrtý bod deklaruje kresťansko-náboženskú tradíciu vo svojej činnosti. Piaty bod sa týka finančnej sféry štátu, deklaruje šetrenie finančných prostriedkov štátu. Šiesty bod požaduje reorganizáciu správy obcí, na základe zastupiteľstva ľudu a odstránenie menovaných členov úradov. V siedmom bode program žiada jednanie súdov v jazyku verejnosti, ôsmy bod požaduje sprísnenie disciplíny a zodpovedné vykonávanie práce štátnych úradníkov. V poslednom, deviatom bode požadujú založenie národnostného klubu.

Volebný program SNS z 11. apríla 1901 sa hneď v prvom bode vyslovuje za celistvosť a nedeliteľnosť Uhorska, čím sa formálne zrieka Memoranda, čiže požiadavky národnej autonómie. V druhom bode programu SNS nastoľuje otázku jazykovej požiadavky, t.j. zavedenie slovenského jazyka do škôl, úradov a súdov, čím apeluje na dodržiavanie, resp. zavedenie národnostného zákona z r. 1868 do praxe, podobne ako v programe z roku 1881. V treťom bode požaduje otvorenie škôl. Body 4-13 sa týkajú otázok postavenia cirkví, hospodárskej a sociálnej problematiky. V bodoch 14-16 sa program vyslovuje za reformu verejnej správy a súdnictva, aby mohli Slováci pracovať v administratíve, v bode 15 sa vyslovujú za autonómiu obcí a okresov. Bod 17 pojednáva o zmene volebného práva na všeobecné volebné právo, nakoľko sa postupovalo podľa volebného zákona z roku 1874, podľa ktorého právo voliť záviselo od výšky majetku (majetkový cenzus), vzdelania

¹⁵ Kolektív autorov (1998): *Program Slovenskej národnej strany ohľadne snemových volieb*. In: Kolektív autorov: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I*. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom Slovenskej kultúry, s. 370.

(vzdelanostný cenzus) a privilégií zdedených po predkoch. Posledný, 18 bod požaduje slobodu zhromažďovania sa.

Volebné programy z obdobia historickej SNS boli vybrané z dôvodu, že volebný program z roku 1881, resp. účasť strany v týchto voľbách je posledným pred vyhlásením volebnej pasivity a program z roku 1901 je prvým programom. Ďalším dôležitým dôvodom je, že hneď v prvom bode programu z roku 1901 s SNS vyslovuje za celistvosť a nedeliteľnosť Uhorska, čím strana formálne poprela memorandové požiadavky, na ktorých od začiatku svojej existencie stávala. Požiadavky Memoranda sa strana síce oficiálne zriekla, ale napriek tomu ho vedenie považovalo za základný národnopolitický program. Podobnosť, alebo zhodné body týchto dvoch programov sú body požadujúce uplatnenie národnostného programu z roku 1869 v praxi, v oboch programoch požadujú participáciu v administratíve a samospráve, v programe z roku 1901 je v bode 15 dokonca požadovaná autonómia obcí a okresov. Taktiež v oboch volebných programoch požaduje Slovenská národná strana založenie národnostných klubov, v programe z roku 1901 je táto myšlienka vyjadrená požiadavkou zhromažďovania sa.

Volebný program z roku 1901 považujem za úspešnejší, pretože vo voľbách boli do uhorského snemu zvolení štyria kandidáti na rozdiel od volieb z roku 1881, kedy sa nepresadil ani jeden. Neúspech vo voľbách v roku 1881 bol spôsobený aj tým, že v tomto roku veľkým problémom bola otázka aktívneho vystúpenia strany pre vedúce kruhy SNS, ktoré boli rozdelené do dvoch skupín. Prvou skupinou boli zástancovia zotrvania vo volebnej pasivite na čele s M. Dulom a naopak, druhá skupina pod vedením Dr. Mudroňa zastávala obnovenie aktivity, čo podľa mňa oslabilo integritu strany. Výsledky volieb 1901 zrejme ovplyvnil aj fakt, že sa strana vyslovila za celistvosť Uhorska a formálne sa vzdala požiadaviek Memoranda.

V nasledujúcej časti je analyzovaný volebný program novodobej SNS do parlamentných volieb v rokoch 1992 a 1994 a program pre voľby do parlamentu v roku 2006.

Voľby v rokoch 1990 a 1992 boli ešte voľbami v Československu a voliči volili do troch parlamentných subjektov (do Snemovne ľudu a Snemovne národov Federálneho zhromaždenia a SNR, resp. ČNR), vo voľbách v roku 1994 už len do jedného subjektu – NR SR.¹⁶

¹⁶ Greguš, P.; Košta, J. (1996): *Politické strany na Slovensku a ich programy v rokoch 1990-1994*. Bratislava: Inštitút liberálnych štúdií.

Volebný program z roku 1992 podporoval myšlienku samostatného Slovenska. Hneď v úvode volebného programu '92 sa Slovenská národná strana vyslovila za vznik samostatnej republiky. Programovou prioritou bol vznik samostatného štátu, slovenčina ako úradný jazyk a národné záujmy Slovenskej republiky. Strana v programe deklarovala, že jej politika vychádza z troch zásad a to vlastenectvo – vedomie spolupatričnosti všetkých Slovákov a obyvateľov Slovenska. Prameňom je humanizmus, kresťanský odkaz sv. Cyrila a Metoda, druhou zásadou je rozumný poriadok. Pod týmto pojmom strana definuje jasne formulované a účinné zákony, ich rešpektovanie a zabezpečenie dodržiavania. Treťou zásadou je všestranný pokrok, teda rozvoj hospodárstva, životnej, kultúrnej a duchovnej úrovne na Slovensku. Tieto tri zásady by mal dodržiavať parlament, vláda a úrady. Volebný program¹⁷ bol zhrnutím bodov, resp. otázok týkajúcich sa všetkých oblastí štátnej a verejnej správy ako aj občanov. Program definoval pojem slobodného občana, jeho právo na informácie, zdôrazňuje myšlienku a názor, že štát je pre občana a nie občan pre štát. Strana sa vyslovila za samosprávu obcí a miest, zdôrazňuje, že každá obec musí mať kompetencie a možnosť zriaďovať školy, ústavy sociálnej starostlivosti. Dôležitým bodom tohto programu bol zámer strany o jednoznačné vyhlásenie štátnej samostatnosti Slovenskej republiky. V ďalších bodoch sa volebný program venoval hospodárskym, finančným otázkam, politike zamestnanosti, vzťahom Slovenska k zahraničnému obchodu, k regionálnej politike a nasledujúcim témam, ktoré boli aktuálne v dobe vzniku tohto volebného programu, nakoľko Československo v tejto dobe prechádzalo významnými hospodárskymi zmenami. Najdôležitejšími bodmi bola snaha o vyhlásenie samostatného štátu. Volebný program bol v určitých bodoch silne sociálne ladený s prísľubom zabezpečenia vhodných podmienok pre život slovenských občanov.

Volebný program z volieb 1992 bol použitý aj vo voľbách v roku 1994. Je to veľmi rozsiahly program a je jedným z najkonkrétnejších spomedzi strán, ktoré v tomto čase kandidovali. Menším negatívom je, že program bol písaný príliš akademickým jazykom. Program upozorňoval nielen na problémy, ktoré sú spojené s budovaním štátu, ale aj na faktory, ktoré Slovensko ohrozujú či už zvonka, alebo zvnútra. SNS videla hlavné nebezpečenstvo ohrozujúce novovznikajúci štát v maďarskom iredentizme a čechoslovakizme. Negatívom strany boli niektoré extrémistické požiadavky a agresívna rétorika predstaviteľov strany, ktoré stranu pripravili o veľkú časť voličov a zaradili ju medzi

¹⁷ Slovenská národná strana: (1992): *Slovensko 1992*. On:
http://www.sns.sk/images/dokumenty/program_1992.pdf (20.5. 2009).

extrémistické stranické subjekty. Chybou bolo aj prílišné deklarovanie sa ako pravicovej strany, čo sa taktiež odrazilo vo voľbách. Mnoho potenciálnych voličov dalo radšej prednosť HZDS.¹⁸

Volebný program SNS pre voľby 2006 - medzi hlavné priority a za kľúčovú ideu si strana kladie posilnenie demokratického, právneho a národného štátu, ústavný princíp rovnosti ľudí pred zákonom vo svojich právach a povinnostiach, zvýšenie kultúrnej a vzdelanostnej úrovne národa tak, aby sa posilňovala identita človeka, národa a štátu, prehodnotenie reforiem (zdravotná, školská, dôchodková a ďalšie), budovanie zdravej a konkurencieschopnej ekonomiky a hospodárstva, zlepšovanie podnikateľského prostredia.¹⁹ SNS sa otvorene hlási k dedičstvu a hodnotám západnej kresťanskej európskej civilizácie. Podľa Slovenskej národnej strany majú nadchádzajúce voľby do parlamentu pre Slovensko zásadný význam a budú rozhodovať o budúcnosti slovenského národa. Strana sa prezentuje ako opozičná strana, negatívne sa vymedzuje voči súčasným stranám vládnej koalície. Výsledok pôsobenia predchádzajúcej a vtedajšej vlády charakterizuje ako krízu a úpadok vo všetkých oblastiach života spoločnosti, program strany často používa v texte slová kríza.

Volebný program z roku 2006 je najobsiahlejší volebný program Slovenskej národnej strany od vzniku strany v roku 1990. Samotný volebný program pozostáva z 10 hlavných bodov, venované problematike fungovania štátu vo všetkých ohľadoch. Program pokrýva všetky zásadné oblasti verejného života. Jednotlivé body volebného programu sa týkajú hospodárstva, pôdohospodárstva, stavebníctva a dopravy, regionálneho rozvoja – kde je prioritou dosiahnutie stavu SR ako modernej a silnej účasti zjednotenej Európy, ktorého občania sú hrdí na svoj domov. Medzi hlavné princípy zaraďuje: subsidiaritu, rovnosť šancí a dostupnosť informácií. Piatym bodom volebného programu je otázka životnej úrovne, sociálnej politiky a zdravotníctva. Šiesty bod sa venuje školstvu, vede, kultúre a cirkvi. V súvislosti s cirkvou, pre SNS veriaci i neveriaci sú rovnocenní občania štátu; strana považuje harmonické vzťahy štátu s cirkvami a náboženskými spoločnosťami za kardinálne dôležité a zastáva programové stanovisko, podľa ktorého je prirodzené, že slobodný slovenský štát poskytuje plnú slobodu uznaným cirkvám a náboženským spoločnostiam. Ďalším bodom volebného programu je legislatíva a verejná správa, ôsmy bod programu pojednáva o životnom prostredí a ochrane prírody. Deviaty bod programu sa venuje ľudským

¹⁸ Greguš, P.; Košta, J. (1996): *Politické strany na Slovensku a ich programy v rokoch 1990-1994*. Bratislava: Inštitút liberálnych štúdií, s. 28.

¹⁹ Slovenská národná strana (2006): *Volebný program Slovenskej národnej strany*. On: http://www.sns.sk/images/dokumenty/program_sns_2006.pdf, 20.5. 2009

právam a právam národnostných menšín. Svojim prihlásením sa SNS k dedičstvu západnej civilizácie strana deklaruje aj oddanosť ľudským právam a slobodám a vyslovuje sa za ich garantovanie v súlade s demokratickými princípmi medzinárodného spoločenstva. Oproti tomuto tvrdeniu však spochybňuje ich univerzálnu platnosť, keď odmieta ich zneužívanie ako prostriedok politického nátlaku. Na jednej strane hovorí o odmietaní diskriminácii osôb patriacich k národnostným menšinám, ale zároveň hovorí aj o odmietaní diskriminácie občanov SR, ktorí nie sú príslušníkmi menšín. SNS v tomto bode programu kritizuje aj fakt, že príslušníci maďarskej menšiny ovládli menšinovú politiku, preto navrhuje transformovať príslušné národnostné sekcie na príslušných ministerstvách, na národnostne zmiešaných územiach. Rómsku problematiku strana vníma v kontexte problematiky ľudských práv a menšín, ale aj kontexte sociálnej politiky. Problematiku ľudských práv vníma SNS fakticky výlučne cez prizmu národnostných menšín. Menšinovú problematiku chápe v rovine ohrozenia územnej celistvosti štátu a historických krívd. Posledným bodom volebného programu strany je zahraničná politika, armáda a bezpečnosť.

Pri porovnaní analyzovaných volebných programov, ktoré strana predstavila svojim voličom v daných volebných rokoch môžeme tvrdiť, že v každom volebnom programe strana deklarovala svoju silnú orientáciu ku kresťanskému odkazu, národnej tradícii. Ďalším spoločným prvkom analyzovaných volebných programov, okrem programu z roku 1901, bola primárna požiadavka územnej autonómie, Vo volebnom programe z roku 1992 môžeme túto požiadavku chápať ako snahu o vytvorenie samostatnej Slovenskej republiky, a keďže v roku 2006 už bola táto myšlienka dosiahnutá fungujúcim Slovenským štátom od roku 1993, vo volebnom programe z roku 2006 je vyslovovaná maximálna podpora a hrdosť na Slovenskú republiku.

Ďalšou kontinuitou, ktorá sa prelína všetkými volebnými programami je deklarovanie regionálnej politiky na úrovni obcí a samospráv a plné zverenie kompetencií miestnym občanom. Vo všetkých volebných programoch sa strana zameriava na riešenie hospodárskych otázok, ktorým v závislosti od obdobia, kedy volebné programy vznikali, venuje tomu patričnú pozornosť. Táto problematika je podrobnejšie predstavená vo volebných programoch z rokov 1992 a 2006, čo je pochopiteľné, nakoľko riešenie týchto otázok v danom období bolo prioritou pre Slovenskú republiku.

Z analýzy týchto volebných programov možno konštatovať a potvrdiť programovú kontinuitu naprieč celým historickým obdobím a nadviazanie novodobej Slovenskej národnej

strany na myšlienky strany historickej. Je dôležité tiež podotknúť určitú historickú deformáciu, nakoľko na vznik volebných programov mali vplyv rozličné časové obdobia a rôzne spoločenské podmienky. Prvé dva analyzované volebné programy boli zostavené v období silného národnostného útlaku zo strany uhorského štátu, oproti tomu volebné programy SNS z rokov 1992 a 2006 boli zostavované v demokratickom režime, ktorý plne podporoval politickú pluralitu a slovenský národ v tomto období vystupoval ako štátotvorný národ.

PROFIL VOLIČA SNS VO VOLEBÁCH V ROKU 1925

Pre porovnanie profilu voliča Slovenskej národnej strany sa zameriam na parlamentné voľby na Slovensku v roku 1925, nakoľko v tomto roku strana viedla svoju predvolebnú kampaň samostatne. Vo voľbách pred a po tomto roku strana vstupovala do volieb v spolupráci s inou politickou stranou, alebo vytvorením politického bloku s ďalšou politickou stranou. Slovenská národná strana sa zúčastnila v parlamentných voľbách v roku 1920 v spolupráci s Roľníckou stranou, v roku 1929 sa pokúšala osloviť svojich voličov v spolupráci s Československou národnou demokraciou a v parlamentných voľbách v roku 1935 vytvorila autonomistický blok s Hlinkou slovenskou ľudovou stranou. V tabuľke nižšie sú zobrazené volebné výsledky Slovenskej národnej strany v parlamentných voľbách na Slovensku v rokoch 1920 – 1935.

Tabuľka 2: SNS – voľby do parlamentu 1920 – 1935

<i>Volebný rok</i>	<i>Názov strany</i>	<i>Zisk v %</i>
1920	Slovenská národná a roľnícka strana	18,7
1925	Slovenská národná strana	2,5
1929	Československá národná demokracia+SNS	3,8
1935	Autonomistický blok (HLSLS+SNS)	30,1

Zdroj: Krivý V.; Feglová V.; Balko D.: *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*, s. 20-21.

Pri zhodnotení hore uvedených údajov, charakteristika Slovenskej národnej strany a jej volebná úspešnosť bola orientovaná pri väčšine volieb na spoluprácu s ďalšími politickými subjektmi, pričom počas celého obdobia SNS nezaznamenala výraznejší volebný

úspech. Väčšie presadenie sa tejto politickej strany je v tomto období vždy spájané so spolupracou so silnejšou politickou stranou s väčším voličským potenciálom. Najvýraznejší volebný úspech strana zaznamenala v roku 1935 pri spolupráci s HSLS, kedy na Slovensku prevládali silné autonomistické a nacionalistické nálady, ktoré sa plne prejavili na výsledku týchto volieb.²⁰

V parlamentných voľbách 1925 Slovenská národná strana získala väčší percentuálny podiel volebných hlasov v nasledovných obciach a mestách: Myjava 12 percent, Kokava nad Rimavicou 15 percent, Málinec 8 percent, Liptovský Mikuláš 23 percent.²¹

K analýze skladby obyvateľstva v týchto mestách a obciach použijem štatistické údaje z roku 1930, na základe ktorých určím konfesijné a etnické zloženie, na základe ktorého následne popíšem profil voliča Slovenskej národnej strany v roku 1925.

Myjava podľa sčítania obyvateľstva v roku 1930 bolo mesto, kde zastúpenie obyvateľov slovenskej národnosti bolo až 98,9 percent. Obyvatelia evanjelického vierovyznania boli zastúpení 86 percentami. Kokava nad Rimavicou mala zastúpenie obyvateľov slovenskej národnosti v podiele 99,5 percent a obyvateľstvo evanjelického vierovyznania bolo zastúpené 33,1 percent. Skladba obyvateľstva v obci Málinec podľa etnického zastúpenia bola 98,2 percent a podľa konfesijného zloženia malo evanjelické vierovyznanie zastúpenie v podiele 22,9 percent. V Liptovskom Mikuláši bolo obyvateľstvo slovenskej národnosti zastúpené 86,5 percent a zastúpenie evanjelikov predstavovalo 47,2 percent²².

Z popísaných zistení môžeme profil voliča Slovenskej národnej strany, ktorého oslovil volebný program tejto politickej strany v období parlamentných volieb v roku 1925 charakterizovať ako obyvateľa obce alebo mesta s vysokým zastúpením slovenskej národnosti a s vysokým zastúpením obyvateľstva evanjelického vierovyznania. Z toho vyplýva, že volič SNS v období prvej Československej republiky bol slovenský evanjelik, žijúci v obci alebo meste s vysokým zastúpením obyvateľstva slovenskej národnosti a evanjelického vierovyznania.

²⁰ Lipták, E. (1992): Politické strany na Slovensku 1860-1989. Bratislava: Archa, s. 107.

²¹ Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá, s. 367-375.

²² Mannová E. (1998): *Meštianstvo a občianska spoločnosť na Slovensku 1900 – 1989*. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 46 – 49.

ANALÝZA VOLIEB V ROKU 1990, 1992, 1994 A ICH POROVNANIE S PROFILOM VOLIČA V OBDOBÍ PRVEJ ČSR

V roku 1990 sa konali na Slovensku prvé slobodné parlamentné voľby, kde občania mohli vyjadriť svoje sympatie a volebné inklinácie k politickým subjektom, ktoré sa snažili o ich priazeň. V tomto období vznikali nové politické subjekty, ktorých pôsobnosť na politickej scéne sa mala rôzne časové trvanie. Jednou z mála politických strán, ktoré pôsobia na politickej scéne od týchto parlamentných volieb až po súčasnosť je SNS, ktorá až na obdobie v rokoch 2002 – 2006 pôsobila jednotne. Pri porovnaní činnosti strany vo voľbách v rokoch 1990 – 1994 strana počas celého obdobia vystupovala samostatne, t. z. bez spolupráce ďalšieho politického subjektu a neutvárala bloky vo voľbách s ostatnými politickými subjektmi.

Tabuľka 3: Prehľad volebných výsledkov SNS v parlamentných voľbách 1990 – 1994

Rok	Počet mandátov	Podiel hlasov
1990	22	13,94%
1992	15	7,93%
1994	9	5,40%

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Spoločným znakom týchto volieb bolo uplatnenie sa strany a inklinácia voličov strany aj v mestách, ktoré mali nad 5000 obyvateľov. Oproti voľbám v roku 1925 je to výrazný posun úspešnosti strany, nakoľko v parlamentných voľbách v roku 1925 bolo jediné mesto s porovnateľným počtom obyvateľstva Liptovský Mikuláš. K analýze národnostného a konfesného zloženia obyvateľstva v desiatich mestách, kde strana zaznamenala vo voľbách v rokoch 1990, 1992 a 1994 výrazný volebný úspech použijem štatistické údaje z roku 2001 a na ich základe charakterizujem profily voliča strany v jednotlivých volebných rokoch a následne tieto profily porovnam s volebným rokom 1925.

Analýzou volebných výsledkov z roku 1990 som dospela k záveru, že SNS získala najvyššie volebné úspechy v nasledovných desiatich Slovenských mestách: Považská Bystrica 38,2 percent, Žiar nad Hronom 34,6 percent, Kysucké Nové Mesto 33,4 percent, Bytča 32,9,

Čadca 31,7 percent, Šurany 31,7 percent, Dubnica nad Váhom 30,7 percent, Nová Dubnica 30,2 percent, Pezinok 30,0 percent, Žilina 28,8 percent.²³

Tabuľka 4: Národnostné a konfesné zloženie obyvateľstva v 10. mestách s najvyššou voličskou podporou SNS vo voľbách v roku 1990.

Mesto	Zastúpenie slovenskej národnosti v %	Rímsko-katolícka cirkev v %	Evanjelická cirkev v %
Považská Bystrica	97,7	81	2,5
Žiar nad Hronom	95,6	73	2,8.
Kysucké Nové Mesto	96,7	90,5	menej ako 1
Bytča	98,7	92,4	menej ako 1
Čadca	97	95,1	menej ako 1
Šurany	97,2	80	menej ako 1
Dubnica nad Váhom	96,6	76,7	menej ako 1
Nová Dubnica	95,6	70,7	menej ako 1
Pezinok	96,5	64,8	8
Žilina	96,8	75	3,7

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z uvedených údajov môžeme profil voliča Slovenskej národnej strany v roku 1990 charakterizovať ako obyvateľa obce alebo mesta s vysokým zastúpením slovenskej národnosti a s vysokým zastúpením obyvateľstva Rímsko-katolíckeho vierovyznania. Z čoho vyplýva, že volič SNS vo voľbách v roku 1990 bol slovenský katolík žijúci v obci alebo meste s vysokým zastúpením obyvateľstva slovenskej národnosti a katolíckeho vierovyznania.

V parlamentných voľbách v roku 1992 Slovenská národná strana v porovnaní s volebným rokom 1990 zaznamenala menší úspech, ktorý v celkovom vyjadrení bol až o 6 percent nižší. Taktiež v týchto voľbách ani v jednom meste nezískala podporu viac ako 19,5 percent. Tieto dôsledky je možné pripísať vzniku nového politického subjektu HZDS, ktoré získalo majoritnú prevahu až v 30,5 percent obciach na Slovensku. V týchto voľbách sa voliči pozitívne orientovali najmä na populistické, nacionálne a kresťansko-demokratické politické strany. Slovenská národná strana v tomto volebnom roku zotrvala vo svojom nacionálne

²³ Volebné výsledky parlamentných volieb v roku 1990 vyžiadané zo Štatistického úradu v elektronickej forme

orientovanom politickom programe²⁴. Hodnotením výsledkov volieb som dospela k záveru, že SNS získala v parlamentných voľbách v roku 1992 najväčšiu volebnú podporu v týchto desiatich slovenských mestách: Tvrdošín 19,5 percent, Bratislava 17,8 percent, Pezinok 17,3 percent, Šurany 15 percent, Piešťany 14,4 percent, Nitra 14,3 percent, Partizánske 14 percent, Zlaté Moravce 13,7 percent, Modra 13,6 percent, Bánovce nad Bebravou 13,1 percent. Porovnaním s voľbami z roku 1990 strana potvrdila kontinuitu vysokého volebného hlasovania len v dvoch mestách: v Pezinku a Šuranoch.

Nasledujúca tabuľka vyjadruje národnostné a konfesné zloženie obyvateľstva v mestách s najvyššou voliškou podporou strany v parlamentných voľbách v roku 1992.

Tabuľka 5: Národnostné a konfesné zloženie obyvateľstva v 10. mestách s najvyššou voliškou podporou SNS vo voľbách v roku 1992.

Mesto	Zastúpenie slovenskej národnosti v %	Rímsko-katolícka cirkev v %	Evanjelická cirkev v %
Tvrdošín	99	95	menej ako 1
Bratislava	91,3	56,6	5,7
Pezinok	96,5	64,8	8
Šurany	97,2	80	menej ako 1
Piešťany	97,6	72,6	5,8
Nitra	95,4	74,2	2,7
Partizánske	97,7	73,8	2,7
Zlaté Moravce	97	82,5	1,4
Modra	97,4	53,6	25,4
Bánovce nad Bebravou	97	73,8	11,1

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Porovnaním údajov z tabuľky č. 4 je možné postrehnúť určitý posun v nadväzovaní kontinuity s historickou SNS, nakoľko vo voľbách v roku 1992 strana získala vysokú podporu aj v štyroch mestách s konfesným zastúpením evanjelického obyvateľstva väčším ako 5 percent. Pre charakteristiku profilu voliča strany vo voľbách z roku 1992 sa jednoznačne potvrdzuje profil z volieb v roku 1990, nakoľko zastúpenie obyvateľstva katolíckeho vierovyznania je niekoľkonásobne vyššie ako evanjelického.

V predčasných parlamentných voľbách v roku 1994 kandidovalo 17 politických strán. Slovenská národná strana v týchto voľbách získala 5,4 percent voliškých hlasov, čím

²⁴ Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá, s. 59

pokračovalo oslabovanie strany v porovnaní s predchádzajúcimi parlamentnými voľbami. Najväčšie volebné úspechy strana získala v týchto desiatich mestách Slovenska: Tvrdošín 18,63 percent, Šurany 12 percent, Kysucké nové Mesto 11,25 percent, Považská Bystrica 11,23 percent, Žiar nad Hronom 10,34 percent, Topoľčany 9,85 percent, Žilina 9,6 percent, Zlaté Moravce 9,58 percent, Piešťany 9,34 percent, Bánovce nad Bebravou 9,01 percent. V porovnaní s predchádzajúcimi voľbami strana potvrdila volebnú kontinuitu v štyroch mestách, ktoré sú charakteristické vysokou podporou SNS. V týchto voľbách sa prvý krát presadila Žilina.

Tabuľka 6: Národnostné a konfesné zloženie obyvateľstva v 10. mestách s najvyššou voličskou podporou SNS vo voľbách v roku 1994.

Mesto	Zastúpenie slovenskej národnosti v %	Rímsko-katolícka cirkev v %	Evanjelická cirkev v %
Tvrdošín	99	95	menej ako 1
Šurany	97,2	80	menej ako 1
Kysucké Nové Mesto	96,7	90,5	menej ako 1
Považská Bystrica	97,7	81	2,5
Žiar nad Hronom	95,6	73	2,8.
Topoľčany	97,8	82,9	2,7
Žilina	96,8	75	3,6
Zlaté Moravce	97	82,5	1,4
Piešťany	97,6	72,6	5,8
Bánovce nad Bebravou	97	73,8	11,1

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Porovnaním výsledkov miest vo voľbách v roku 1994 s rokom 1992 sa mestá s evanjelickým elektorátom zastúpeným s viac ako 5 percentným podielom na obyvateľstve znížil na dve, ktoré sa presadili na posledných miestach v porovnaní s mestami, kde katolícki voliči podporili SNS. Nezmenené veličiny sledovaných hodnôt oproti voľbám v rokoch 1990 a 1992 potvrdzujú profily voličov odvodené z výsledkov predchádzajúcich volieb.

Pri porovnávaní profilov voličov, ktorí podporovali Slovenskú národnú stranu a historickú SNS som dospela ku kontinuite pri národnostnom zložení elektorátu, kde strana v konaných voľbách získavala hlavnú voličskú podporu v mestách a obciach s vysokým zastúpením slovenskej národnosti. Podiel občanov slovenskej národnosti v týchto mestách a obciach dosahoval hodnoty od 86,6 percent v Liptovskom Mikuláši v roku 1925 až po 99 percent v Tvrdošíne v rokoch 1992, 1994. Pri konfesnom porovnaní jednotlivých miest a obcí

nie je možné potvrdiť kontinuitu elektorátu, nakoľko volič v roku 1925 bol jednoznačne charakterizovaný príslušnosťou k evanjelickej cirkvi, kde podiel týchto voličov v mestách a obciach bol v hodnotách od 22,9 percent v Málinci až 47,2 percent v Liptovskom Mikuláši. V porovnaní s elektorátom v rokoch 1990 – 1994 strana získala vysokú voličskú podporu v mestách a obciach, kde bola katolícka cirkev zastúpená podielom 56,6 percent v Bratislave až 95,1 percent v Čadci. Z uvedených údajov potvrdzujem zmenu voličského elektorátu Slovenskej národnej strany z evanjelického na katolícky, nakoľko počas sledovaného obdobia jedine v Modre, ktorej podiel evanjelických voličov podľa štatistických údajov z roku 2001 dosahoval hodnotu 25,4 percent, strana získala vysokú voličskú podporu. Môžem tvrdiť jednoznačnú zmenu pri podpore strany, kde v období prvej ČSR bola Slovenská národná strana charakterizovaná ako strana zastupujúca slovenské evanjelické obyvateľstvo a v období po roku 1990 na základe výsledkov môjho výskumu inklinovali k voličskej podpore strany slovenskí katolíci.

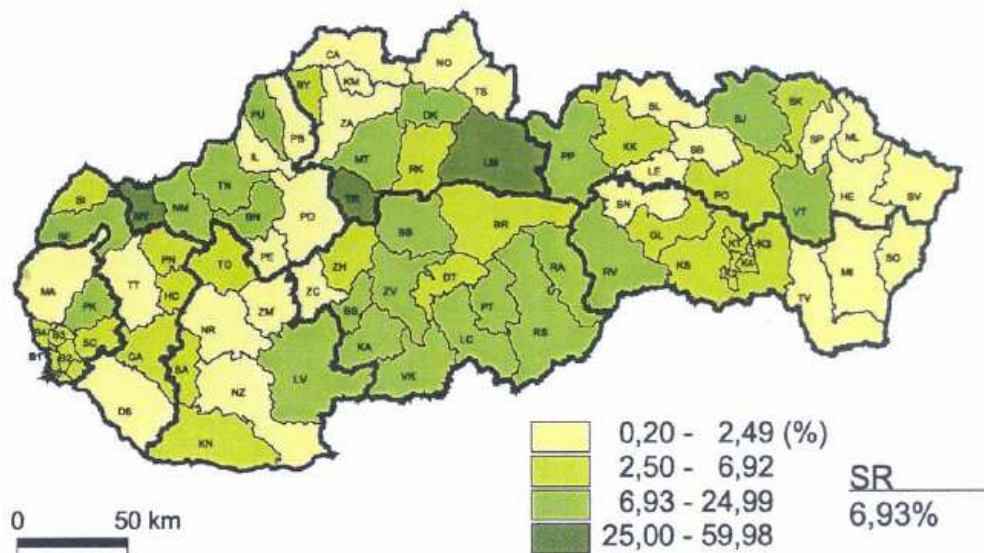
POROVNANIE VOLIČSKEJ KONTINUITY V MESTÁCH A OBCIACH VO VOEBÁCH V ROKU 1925 S VOLEBNÝMI ROKMI 1990, 1992, 1994

Pri porovnávaní výsledkov v jednotlivých okresoch, kde Slovenská národná strana získala významnú voličskú podporu v rokoch 1925 a 1994 je potrebné upozorniť na skutočnosť, že okresy a hranice okresov neboli zhodné so súčasnými a ani s hranicami pôvodných žúp v roku 1925. Z tohto dôvodu nebolo možné vyhnúť sa istým zjednodušeniam, ktoré ale nemajú markantný vplyv na výsledky porovnania jednotlivých volieb. V roku 1925 voliči podporili SNS v okresoch Liptovský Mikuláš a Myjava. Charakteristickým a spoločným znakom týchto okresov aj v účastnosti je vysoké zastúpenie obyvateľstva evanjelického vierovyznania (viď graf 1). Slovenská národná strana v okrese Liptovský Mikuláš získala 25,5 percent voličských hlasov a v okrese Myjava mala strana zisk 12 percent hlasov. Vo voľbách v roku 1994²⁵ získala SNS v okrese Myjava 4,0 percent a v okrese Liptovský Mikuláš 5,27 percent voličských hlasov. Porovnaním týchto výsledkov môžem konštatovať výraznú odlišnosť voličskej podpory SNS v analyzovaných okresoch vo vzťahu ku kontinuite voličskej podpory v rokoch 1925 a 1994.

²⁵ Volebné výsledky z roku 1994 získané zo Štatistického úradu SR boli prepočítané podľa hraníc súčasných okresov.

Na nasledujúcom grafe je znázornený podiel obyvateľov Slovenskej republiky hlásiacich sa k evanjelickému vierovyznaniu zastúpených v okresoch po roku 1996 podľa sčítania obyvateľov, bytov a domov realizovaného v roku 2001.

Graf 1: Podiel obyvateľov v SR, ktorí sa hlásia k evanjelickej cirkvi v okresoch vzniknutých po roku 1996, podľa SOBD z roku 2001

Zdroj: Štatistický úrad SR.

V analyzovanom volebnom roku 1994 SNS získala vyšší podiel volebných hlasov pohybujúci sa v hodnotách od 7,8 - 9,0 percent v týchto okresoch: Tvrdošín, Bratislava, Žilina, Dolný Kubín, Čadca, Trnava, Topolčany, Považská Bystrica. Spoločnou charakteristikou uvedených okresov je vysoký podiel obyvateľstva slovenskej národnosti, ktoré je v týchto okresoch zastúpené v podiele od 85,79 - 99,30 percent. Pri konfesnom porovnaní menovaných okresov je v týchto zastúpené obyvateľstvo katolíckeho vierovyznania v podiele od 50 - 97,64 percent. Jedinou výnimkou je okres Dolný Kubín, kde zastúpenie obyvateľstva evanjelického vierovyznania má podiel 6,93 - 24,99 percent.

Porovnaním výsledkov volieb v jednotlivých okresoch je evidentný posun voličskej inklinácie k Slovenskej národnej strane. Kým v roku 1925 bolo možné charakterizovať ako „Baštu“ tejto strany okresy Myjava a Liptovský Mikuláš, ktoré mali vysoký podiel v zastúpení evanjelického obyvateľstva. V roku 1994 touto „Baštou“ môžu byť

charakterizované spomínané okresy s vysokým podielom zastúpenia katolíckeho obyvateľstva. Nakoľko v týchto okresoch som zistila výraznejšiu voličskú podporu strany SNS ako v spomínaných „baštách“ z roku 1925.

NADVÄZNOŠŤ VOLIČOV SNS VO VOLEBÁCH V ROKOCH 1990 – 1994 NA HSLS

Dedičstvo strany HSLS, ktorá v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia dominovala na politickej scéne v bývalej I. ČSR je badateľné aj vo volebných rokoch 1990 – 1994. Charakteristikou tejto strany bola orientácia na katolícke obyvateľstvo slovenskej národnosti. Strana zastávala výrazne tradicionalistické až izolacionalistické tendencie a výrazne sa vyhľadávala voči protestantským Čechám²⁶. Podobné názory zastávala aj SNS, kde vo volebnom programe ktorý strana vypracovala v roku 1992 podporovala myšlienku samostatného Slovenska. Porovnávaním konfesného a národnostného zloženia obyvateľov v mestách, kde Slovenská národná strana získala výrazný volebný úspech som profil jej voliča charakterizovala ako slovenského katolíka žijúceho v meste, alebo obci s výrazným zastúpením slovenskej národnosti. Podobne je možné charakterizovať aj voliča HSLS v období I. ČSR. V nasledujúcom porovnaní vyberiem 5 okresných miest z okresov uvedených v predchádzajúcej kapitole a porovnam podobnosti voličskej podpory HSLS v roku 1925 s podporou a vzťahom k SNS.

Tabuľka 7: Výsledky volieb v roku 1925 HSLS a 1990 -1994 SNS.

Mesto	1925 HSLS	1990 SNS	1992 SNS	1994 SNS
Topoľčany	31,0 %	19,1 %	12,3 %	9,9 %
Žilina	37,3 %	28,8 %	11,5 %	9,6 %
Bratislava	12,7 %	17,2 %	16,0 %	9,1 %
Čadca	49,7 %	31,7 %	7,7 %	8,0 %
Trnava	34,9 %	23,5 %	12,3 %	7,0 %

Zdroj: Mannová E. (1998) (ed.): *Meštianstvo a občianska spoločnosť na Slovensku 1900 – 1989*. Bratislava: Academic electronic press, s. 50 -51; Štatistický úrad SR.

²⁶ Lipták, E. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa, s. 118.

Vidíme, že medzi mestami v jednotlivých volebných rokoch existuje pozitívna korelácia. Pri porovnaní výsledkov volieb v roku 1925 s rokom 1991 je možné pozorovať výraznú podobnosť výsledkov. Priemer za sledované mestá v roku 1925 má hodnotu 33,3 percent a za mestá v roku 1990 má hodnotu 24,06 percent. V ďalších sledovaných rokoch je evidentný trend zachovávaní si vysokej voličskej podpory Slovenskej národnej strany v mestách, kde v minulosti patrila HSĽS k stranám s veľkou voličskou podporou.

Štúdiu, ktorá sa zaoberala odkazom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v parlamentných voľbách v roku 1994, vypracoval tiež kolektív autorov Krivý V., Feglová V., Balko D. v publikácii *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*, kde dospeli porovnávaním okresov so zastúpením slovenskej národnosti v podiele nad 80 percent k záveru, že na odkaz HSĽS nadviazali vo voľbách v roku 1994 politické strany Hnutie za demokratické Slovensko, Kresťanskodemokratické hnutie a Slovenská národná strana²⁷.

Kontinuita voličskej podpory SNS je evidentná so stranou Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, čím môžeme potvrdiť spomínanú štúdiu, nakoľko v predstavenej analýze sa po roku 1990 strana presadzovala v mestách a okresoch, v ktorých vo voľbách v roku 1925 nezaznamenala výraznejšiu voličskú podporu. Môžeme teda tvrdiť, že nadväznosť novej SNS na historickú v kontexte voličskej podpory je zhodná len ak v názve, nakoľko podpora voličov podľa evanjelického vierovyznania v mestách a okresoch, kde historická Slovenská národná strana získala výraznú podporu, sa vo voľbách od roku 1990 nepotvrdila. Nová SNS naopak má podporu v okresoch a mestách, kde v minulosti HSĽS získala významnú voličskú podporu a sú charakteristické zastúpením vysokého podielu slovenského obyvateľstva katolíckeho vierovyznania.

ZÁVER

Práva časť textu bola zameraná na zhodnotenie priorít historickej SNS od vystupovania jej čelných predstaviteľov až po analýzu, následné zhodnotenie a porovnanie volebných programov s novodobou Slovenskou národnou stranou. Taktiež boli predstavené okolnosti vzniku a pôsobenia novodobej strany po roku 1989. Historická SNS vznikala od začiatku šesťdesiatych rokov 19. storočia, teda ešte v období Rakúsko – uhorskej monarchie. Hlavnou

²⁷ Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá, s. 144 – 147.

programovou líniou strany v tomto období bola požiadavka uznania svojbytnosti slovenského národa a ohraničenie tejto svojbytnosti na území pod názvom Hornouhorské slovenské Okolie. V uhorských štátnomocenských pomeroch bola SNS opozičnou neparlamentnou stranou. Po vzniku ČSR strana pokračovala vo svojej činnosti v nových štátoprávných a politických pomeroch. Slovenská národná strana sa sformovala ako predstaviteľka slovenskej národnej buržoázie v období kapitalizmu. Slovenská buržoázna politika bola prostredníctvom svojich predstaviteľov úzko spojená s evanjelickou cirkvou. Významní predstavitelia Slovenskej národnej strany boli príslušníkmi a laickými funkcionármi evanjelickej cirkvi. Strana sa v katolíckom prostredí považovala za čisto evanjelickú stranu, napriek tomu, že strana nezdôrazňovala konfesijnú príslušnosť, ale celonárodný charakter, čo mohlo z tohto pohľadu nepriaznivo pôsobiť na rozširovanie voličskej základne SNS.

Dôraz bol položený na porovnanie volebných programov historickej SNS z rokov 1881, 1901 a novodobej SNS z rokov 1992 – 1994 a 2006. Volebný program z roku 1881 som pre porovnanie určila práve preto, že voľby do týchto snemových volieb boli posledné, na ktorých sa strana pred vyhlásením volebnej pasivity zúčastnila. Rok 1901 bol naopak prvým rokom, kedy sa strana po 20 rokoch volebnej pasivity opäť zúčastnila na voľbách. Volebný program novodobej SNS bol zaujímavý tým, že bol vypracovaný v období, kedy sa rozhodovalo o rozdelení Československa, strana v tomto programe podporuje myšlienky samostatného Slovenska. Volebný program z roku 2006 je najobsiahlejší program, ktorý strana vypracovala a môžem ho považovať aj za víťazný, nakoľko strana sa po týchto voľbách dostala do parlamentu.

Z analýzy predmetných volebných programov konštatujem potvrdiť programovú kontinuitu naprieč celým historickým obdobím a nadviazanie novodobej Slovenskej národnej strany na myšlienky a idey historickej strany v určitých bodoch, nakoľko dôležitým prvkom je aj časové obdobie a rozdielnosť spoločenských faktorov, ktoré vplývali na tvorbu týchto programov.

V nasledujúcej bola pozornosť zameraná na zhodnotenie výsledkov parlamentných volieb a vytvorenie profilu voliča na základe národnostnej a konfesnej príslušnosti voliča historickej a novodobej Slovenskej národnej strany. V centre pozornosti stála otázka, či podpora historickej SNS vo vybraných mestách a obciach (mestá a obce, kde SNS získala najviac hlasov) pretrvala aj prvých troch voľbách uskutočnených po roku 1989. Najskôr bol predstavený profil voliča v roku 1925. V tomto roku strana viedla predvolebnú kampaň

samostatne, na rozdiel od volieb konaných pred a po tomto roku, kedy Slovenská národná strana do volieb vstupovala v spolupráci s inými stranami. Profil voliča z roku 1925 som charakterizovala ako obyvateľa obce alebo mesta s vysokým zastúpením slovenskej národnosti a evanjelického vierovyznania.

Následne som analyzovala voľby z roku 1990, 1992 a 1994 a porovнала profil voliča s profilom z roku 1925, teda z obdobia prvej ČSR. Pri porovnávaní údajov voličskej úspešnosti jednotlivých volebných rokov som určila profil voliča v roku 1990, 1992, 1994. Tu sa jednoznačne potvrdzuje zhoda v profiloch voliča, ktorého charakterizuje mesto alebo obec s prevahou obyvateľstva slovenskej národnosti a katolíckeho vierovyznania. Toto predstavuje výrazný posun v porovnaní s rokom 1925, kedy bol volič konfesne charakterizovaný ako predstaviteľ evanjelického vierovyznania.

Preskúmaním dostupných materiálov a informácií z pohľadu voličskej kontinuity v mestách a obciach vo voľbách 1925, 1990, 1992 a 1994 som dospela k záveru, že v jednotlivých analyzovaných okresoch je evidentný posun voličskej inklinácie k strane, čo môže byť vo veľkej miere spôsobené zmenou konfesnej orientácie voličov z evanjelického vierovyznania na rímsko-katolícke.

V poslednej časti textu som sa zaoberala nadväznosťou voličov novodobej SNS v rokoch 1990 – 1994 na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu. Charakteristikou tejto strany bola orientácia na katolíckeho voliča slovenskej národnosti a zastávanie výrazných tradicionalistických a izolacionalistických tendencií v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia. Táto podobnosť názorov badateľná aj v prejavoch novodobej SNS ma zaujala natoľko, že som sa rozhodla vytvoriť profil voliča HSLŠ a porovнала som ho s voličom SNS z rokov 1990 – 1994. V profiloch voličov týchto strán existuje jednoznačná zhoda, nakoľko charakteristickou črtou voličov oboch strán je občan slovenskej národnosti hlásiaci sa k rímsko-katolíckemu vierovyznaniu. Ďalšiu zhodu je možné sledovať v porovnaní výsledkov volieb pre HSLŠ v roku 1925 a pre SNS v rokoch 1990 – 1994.

Pri zhodnotení môjho výskumu môžem potvrdiť svoju hypotézu sformulovanú v úvode mojej práce a teda to, že novodobá Slovenská národná strana nie je jednoznačným pokračovateľom historickej strany. Vychádzam hlavne z faktu, že neexistuje spojenie medzi oboma subjektmi na personálnej úrovni, t.j. na obnovení, resp. založení novodobej SNS po roku 1989 nie je žiadna personálna zhoda. Taktiež znovuoobnovenie strany neprichádza do úvahy ani z pohľadu vystúpenia politickej strany z ilegality, nakoľko strana zanikla v roku

1938 nedobrovoľným pripojením sa k Strane národnej jednoty, kedy ako samostatný politický subjekt prestala existovať. Vysokí predstavitelia strany žijúci po zmene režimu v roku 1948 v politickom exile neobnovili činnosť SNS, strana neexistovala ani v ilegálnom prostredí vtedajšieho Československa.

Pri porovnávaní voličského elektorátu potvrdzujem kontinuitu a to v smere národnostného zloženia, v oblasti vierovyznania kontinuita nie je zhodná, nakoľko volič novodobej SNS sa hlási ku katolíckemu vierovyznaniu, zatiaľ čo volič SNS z roku 1925 bol prevažne evanjelik. Jedinú základnú a nepopierateľnú zhodu novodobej a historickej SNS je potvrdená v názve strany, aj keď predstavitelia a reprezentanti prezentujú tézu o historickej kontinuite novodobej Slovenskej národnej strany s historickou. Skôr by som sa priklonila ku kontinuite názorov novodobej SNS s HSLŠ na základe štúdie sociológa Vladimíra Krivého, ktorý voličský elektorát terajšej SNS spája s podporou HSLŠ, nie však historickej SNS.²⁸

PRAMENE A LITERATÚRA

PRAMENE:

Memorandum národa slovenského. In: Kolektív autorov (1998): *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava: Národné literárne centrum – Dom Slovenskej kultúry, s. 336-343.

Program Slovenskej národnej strany ohľadne snemových volieb. In (1998): Kolektív autorov: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava: Národné literárne centrum – Dom Slovenskej kultúry.

Slovenská národná strana: (1992): *Slovensko 1992.* On: http://www.sns.sk/images/dokumenty/program_1992.pdf (20.5. 2009).

Slovenská národná strana (2006): *Volebný program Slovenskej národnej strany.* On: http://www.sns.sk/images/dokumenty/program_sns_2006.pdf (20.5. 2009).

Volebné výsledky do Národnej rady Slovenskej republiky. Štatistický úrad Slovenskej republiky.

²⁸ Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania.* Bratislava: Nadácia Médiá, s. 150.

LITERATÚRA:

- Greguš, P.; Košta, J. (1996): *Politické strany na Slovensku a ich programy v rokoch 1990-1994*. Bratislava: Inštitút liberálnych štúdií.
- Kopeček, L. (2006): *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá.
- Krivý V.; Feglová V.; Balko D. (1996): *Slovensko a jeho regióny, sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Médiá.
- Lipták, L. (1992): *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa.
- Mannová E. (1998): *Meštianstvo a občianska spoločnosť na Slovensku 1900 – 1989*. Bratislava: Academic Electronic Press.
- Podrimavský, M. (1983): *Slovenská národná strana v druhej polovici XIX. storočia*. Bratislava: Veda Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Szomolányi, S. (1999): *Tranzičná cesta Slovenska a voľby 1998*. In: Bútor, M.; Mesežnikov, G.; Bútorová, Z.: *Slovenské voľby '98: Kto? Prečo? Ako?* Bratislava: IVO.
- Šedo, J. (2000): *Kontinuita a diskontinuita ve vývoji stranicko-politického systému Lotyšska*. In: *Středoevropské politické studie*, 2/II/leto 2000. On: <http://www.cepsr.com/clanek.-php?ID=117> (12.6. 2009).
- Štefančík, R. (2008): *Christlich-demokratische Parteien in der Slowakei*. Trnava: UCM.